

Musiikkitieteen oppihistoriaa

Markus Mantere, Jorma Hannikainen ja Anna Krohn (toim.): *Ilmari Krohn: tutkija, säveltäjä, kosmopoliitti*. Taideyliopiston Sibelius-Akatemia 2020.

Vaikka jo Turun akatemiassa laadittiin musiikkiaiheisia väitöskirjoja ja musiikilla on muutenkin ollut merkittävä asema Suomen yliopistojen historiassa, musiikkitiede omana tieteenalanaan on Suomessa niin kuin muuallakin varsin nuori. Alan ensimmäinen professori Suomessa oli Jean Sibelius-ta kaksi vuotta nuorempi Ilmari Krohn (1867–1960), joka nimitettiin henkilökohtaiseen professuuriinsa vuonna 1918 (dosenttina hän oli toiminut vuodesta 1900). Krohnilla oli varsin pitkään melko huono maine säveltäjänä ja Sibeliuksen sinfoniolle ohjelmia etsineenä tutkijana. Häntä koskeva laaja, vuonna 2017 pidetyn symposiumin esitelmiin perustuva artikkelikokoelma *Ilmari Krohn; tutkija, säveltäjä, kosmopoliitti* merkitsee ainakin osittaista maineenpalautusta sekä osoittaa samalla Krohnin suunnattoman toimeliaisuuden ja työteliäisyyden musiikin eri saroilla.

Viipurinsaksalaiseen sukuun kuuluneen Krohnin akateemisen uran kehityksen kannalta merkityksellistä oli se, että hänen isänsä Julius Krohn oli Suomen kielen ja kirjallisuuden professori ja vanhempi veli Kaarle Krohn arvostettu kansanrunoudentutkimuksen

professori. Hänen sisarpuolensa Aino Kallas oli naimisissa virolaisen kansanrunoudentutkijan ja diplomaatin Oskar Kallaksen kanssa. Ulkomaisen koulutuksensa Ilmari Krohn oli saanut Leipzigin. Kuten Martti Laitisen artikkelista ilmenee, Leipzigin opintovuosilla oli kuitenkin erikoinen loppu. Korkeat moraaliperiaatteet omannut Krohn piti nimittäin vääryytenä sitä, että konservatorion konserttiin ei otettu hänen erään opiskelijatoverinsa teosta, jolloin hän veti oman sävellyksensä pois ja tuloksena oli Krohnin erottaminen Leipzigin konservatoriosta.

Krohnin tieteelliset tutkimukset keskittyivät uran alkupuolella kansansävelmiin. Tätä puolta hänen tuotannossaan selvittävät perusteellisissa artikkeleissaan Samuli Korkalainen ja Heikki Laitinen. Vaikka Krohnin väitöskirja (1899) oli suppea, sen taustana oli kuitenkin mittava hengellisten kansansävelmien keruutyö. Musiikkitieteen uutuutta osoittaa se, että vastaväittäjäksi ei löytynyt ketään professoria tai tohtoria vaan tehtävä oli uskottu yliopiston musiikin opettajalle, kapellimestari Robert Kajanukselle. Vastaväittäjän valinta oli sikäli erikoinen, että Kajanuksella ei ollut akateemista loppututkimtoa eikä hän ollut suorittanut edes oppikoulua loppuun. Kaiken lisäksi hän oli musiikin opettajan viran koeluennossaan syyllistynyt plagiointiin ja ollut viranhaussa väittelijän kilpahakija, kuten Matti Vainio on Kajanus-elämäkerrassaan tuonut esille. Samalla Vainio (2002) kyllä myöntää Kajanuksen Krohnin väitöskirjasta antaman lausunnon ansiot.

Erkki Pekkilä selvittää kansanmusiikkiin liittyen Krohnin rytmiteoriaa. Artikkelista ilmenee kiinnostavasti Krohnin tapa käsitellä antiikin runouden tutkimuksesta hyvin tunnettuja runomittoja. Pekkilä tuo esille sen, miten Krohnin iskualateoria oli vaikuttanut monipuolisen kirjallisuusmiehen V. Arntin teokseen *Runoanalyysi ja runotekniikka* (1932). Mainittuaan,

että monet suomalaiset iskelmätekstien kirjoittajat ovat mahdollisesti pitäneet Artin teosta oppikirjanaan, Pekkilä jatkaa: ”Jos tämä pitää paikkansa, Krohnin iskuala-teoriolla on ollut yllättäviä vaikutuksia. Runojalkateoria ja musiikilliset sovellutukset selittävät, miksi vanhemmassa iskelmämusiikissa sanat ja melodia istuvat yleensä varsin hyvin yhteen.” Krohnin iskuala-teoria sekä rytmiset ja metriset käsitykset joutuisivat mahdollisesti uuteen valoon, jos huomioon otettaisiin nykyinen suomalaisen metriikan tutkimus, jossa esimerkiksi runojalka-termistä on luovuttu.

Kansanmusiikkiin liittyvä myöskin Mehdi Trabelsin englanninkielinen artikkeli, jossa tarkastellaan Béla Bartókin tutkimuksia algerialaisesta kansanmusiikista. Krohn oli inspiroinut unkarilaista säveltäjää tässä työssä.

Toinen laaja alue Krohnin tuotannossa oli yleinen musiikin teoria, jota Krohn käsitteli viisi-osaisessa, vuosina 1911–17 ilmestyneessä teoksessaan *Musiikin teorian oppijakso*, jota artikkelikokoelmassa on käsitelty erityisesti Matti Huttunen. Krohnin teoreettiset näkemykset suhteessa saksalaisten ja ranskalaisten teoreetikkojen näkemyksiin tulevat artikkelikokoelmassa havainnollisesti esille. Huttusen artikkelissa keskeinen ulkomainen tutkija on Hugo Riemann, Helena Tyrväisen artikkelissa Georges Houdard ja Eero Tarastin artikkelissa etenkin Wagnerin tutkijana tunnetuksi tulut Alfred Lorenz. Markus Mante-re puolestaan tarkastelee Krohnin käsityksiä musiikin esteettisestä arvosta eräiden hänen kirjoitustensa valossa. Mantere on suorittanut myös kiinnostavia vertailuja Guido Adlerin ja Susanne K. Langerin näkemyksiin.

Kolmannen keskeisen alueen Krohnin tutkimuksissa muodostavat Sibelius- ja Bruckner-tulkinnat. Edellisiä on käsitellyt Risto Väisänen, jälkimmäisiä Tarasti. Krohn lähetti tutkimuksensa Sibeliukselle, joka kohteliaana miehenä kiitteli niitä vaikkei aivan ilmeisesti niitä

arvostanutkaan – Krohn kylläkin otti kiitoksen tosissaan. Krohnin Sibelius- ja Bruckner-tulkintoissa huomio on kiinnittynyt Krohnin tapan määritellä sinfonioiden niin sanotut tunnesisällöt (*Stimmungsgehalten*). Väisänen muistuttaa, että esimerkiksi Sibeliuksen ensimmäinen sinfonia on ”Kuoleman tragedia”, toinen ”Suomen vapaustaistelu” ja kolmas ”Jumalan lähestyminen ihmisen luokse”. Brucknerin sinfonioiden analyyssissä ”tunkee esiin kristillinen ajattelu eräänlaisena ehdottomana myyttisenä totuutena ja lopullisena avaimena teoksen sisäiseen maailmaan”, toteaa puolestaan Tarasti.

Krohn oli myös musiikkitieteen suomenkielisen terminologian kehittäjä, olkoonkin, että kaikki hänen ehdotuksensa, kuten ”kiertiö” ja ”täysiö”, eivät tulleet yleiseen käyttöön, vaan ovat saaneet suoranaista pilkkaa osakseen. Huomionarvoista on myös Krohnin toiminta musiikkikriittikkona. Tätä puolta hänen toiminnastaan on käsitellyt Vesa Kurkela. Artikkelissa tulee kiinnostavasti esille kysymys niin sanotuista populäärikonserteista ja varietee-esityksistä. Krohn oli massaviihteen vastustaja. Kiinnostavia ovat myös Kurkelan esiin nostamat kirjailijoiden puheenvuorot varietee-kysymyksessä.

Tutkimuksien, sävellysten ja opetustyönsä ohella Krohnilla oli monipuolisia ansioita järjestötoiminnassa.

Teoksen alussa on Bojan Bujic’in englanninkielinen artikkeli. Krohnia ei siinä lähemmin käsitellä, mutta artikkeli toimii hyvin kirjan johdantona selvittäessään musiikkitieteen kehitystä. Nojautuen osin François Cusset’n vuonna 2003 ilmestyneeseen tutkimukseen ranskalaisen teorian vaikutuksesta Yhdysvalloissa Bujic kiinnittää myös huomiota uudemmassa musiikkitieteessä ilmenneeseen kiinnostukseen muodinmukaiseen ranskalaiseen ajatteluun (jonka takaa löytyy saksalaista filosofiaa). Ranskalaisen

ajattelun soveltaminen käännösten pohjalta muihin yhteyksiin on toisinaan johtanut vain selkeyden puutteeseen ja muihin ongelmiin – asia, joka kannattaa pitää mielessä muidenkin tieteiden kuin musikologian kohdalla. Sattumaa tai ei, kaikki kolme Bujic’in varoitavaa esimerkkiä ovat feministitutkijoilta.

Artikkelikokoelman otsikon kosmopoliitti-sana on paikallaan, jos laajan kielitaidon omannutta Krohnia verrataan moniin suomalaisiin aikalaisiinsa. Hänen kosmopoliittisuutensa oli kuitenkin rajallista. Krohn ei matkustellut Euroopan ulkopuolella eikä kovin laajasti Euroopassakaan, Amerikassa hän ei koskaan käynyt ja tuomitsi jazzmusiikin. Silti Krohnilla oli merkittäviä ulkomaisia kontakteja, hän esiintyi varhaisissa musiikkitieteen ulkomaisissa kongresseissa ja julkaisi tutkimuksia saksaksi. Hän kävi myös kirjeenvaihtoa ulkomaisen kollegojen kanssa. Tyrväisen selvittää artikkelissaan yksityiskohtaisesti Krohnin kirjeenvaihtoa ranskalaisen Georges Houdardin kanssa ja muitakin Krohnin ranskalaiskontakteja.

Eräistä aspekteista Krohnin elämässä ja tuotannossa olisi mielellään lukenut enemmänkin. Vaikka kirjan nimessä on sana säveltäjä, Krohnin sävellyksistä sanotaan melko vähän. Krohnin Leipzigin-opintovuosia tutkinut Laitinen on esitellyt Krohnin tuolloin säveltämiä teoksia, mutta olisi kiinnostavaa kuulla enemmän Krohnin myöhemmistä suurimuotoisista teoksista. Krohnin saksaksi julkaisemien Anton Brucknerin sinfoniaita koskevien tutkimusten mahdollisesta ulkomaisesta vastaanotosta olisi myös mielellään lukenut.

Samuli Korkalainen on tuonut esille Krohnin sitoutumisen eri tunnustuskuntiin kuuluvaan kato-lis-apostoliseen seurakuntaan, niin kutsuttuun irvingiläisyyteen. Krohnin kristilliset ideat ja eettiset näkemykset ovat esillä jonkin verran myös Mantereen artikkelissa ja

Tyrväinen tuo esille Krohnin ranskalaisen ystävän Houdardin kristillisyyden. Krohnin uskonnollista vakaumusta olisi kuitenkin voitu käsitellä vielä laajemmin ottamalla huomioon myös hänen isänsä Julius Krohnin uskonnollisuus ja toisen puolisonsa, kirjailija Hilja Haahden merkitys (Hahti mainitaan vain aivan ohimennen).

Krohnin vanhoillisuus tulee esille eri yhteyksissä. Käsiteltäessä hänen varsin kielteistä suhtautumistaan atonaalisuuteen olisi kiinnostavaa ottaa huomioon myös muut siitä Suomessa esitetyt käsitykset, joita Mikko Heiniö on käsitellyt suomalaisten säveltäjien musiikkifilosofiaa käsittelevässä väitöskirjassaan (1984).

Krohnin vaikutus tulee esille monessa teoksen artikkelissa. Niihin voidaan lisätä käytännöllisen teologian professorin Aarni Voipion teos *Virsiön runousoppi* (1948), jonka kirjallisuusluettelossa Krohn on huomioitu ja jonka metriset selvitykset ovat samanlaisia kuin Krohnin. Saksalaisen Beethoven-tutkijan Arnold Scheringin osalta on lisäyksenä syytä mainita, että hän vieraili myös Suomessa. Hänen käydessään Suomessa Krohn kirjoitti hänestä pienen esittelyn *Helsingin Sanomiin* 19.4.1936.

Henkilöhakemisto olisi tämän tapaisissa teoksissa ehdottomasti paikallaan. Eräät artikkelit, kuten Tyrväisen artikkeli, ovat hyvinkin loppuun asti viimeistelyjä, yhdessä artikkelissa monen rivin mittaiset tekstin sisään sijoitetut lähdeviitteet rikkovat tekstin kokonaisuutta ja väliin kaipaisi kielellistä viimeistelyä (Krohnin rytmiteoriaa käsittelevässä artikkelissa toistetaan loputtomasti Krohnin nimeä, joka olisi voitu korvata pronominilla). Jacob Burckhardt on paitsi taidehistorioitsija myös ennen kaikkea kulttuurihistorioitsija. Filosofin Windelbandin nimi on muuttunut Winderbandiksi. Kaikki akateemiset käytännöt eivät ole selviä kirjan toimittajille. Määräaikaista professuuria hoitanutta, mutta muista tehtävistä eläkkeelle

siirtynyttä ei ole syytä kutsua emeritusprofessoriksi. Tämän tapaisista seikoista huolimatta kyseessä on joka tapauksessa merkittävä lisä musiikkitieteen ja yleisemmin suomalaiseseen oppihistoriaan.

H. K. RIIKONEN

Kirjoittaja on Helsingin yliopiston yleisen kirjallisuustieteen professori (emeritus).